

Світлана Іванівна Бендікова

Музична освіта в Ізраїлі: історичний, теоретичний та методичний аспекти

УДК 37.011:37.036:78

DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2023-2.2>

Світлана Іванівна Бендікова

викладач вокалу

Єрусалимська академія музики і танцю,

аспірантка

Криворізький державний педагогічний

університет

ORCID: 0000-0002-7783-9301

Музичне мистецтво має велику вагу, оскільки воно спрямоване на формування людської особистості, почуттів, емоцій та естетичної свідомості. Музика надає значні можливості для культурної дипломатії, взаємодії між країнами та народами в галузі культури, мистецтва й освіти. Тому, актуальним стає вивчення нових зразків педагогічного досвіду в Україні та Ізраїлі, з метою його впровадження в освітній процес обох країн.

Стаття присвячена аналізу проблем музичної освіти та виховання в Ізраїлі. Розглядаються історичні передумови становлення та розвитку державної системи освіти, підвалини теорії й практики музичного навчання та виховання в Ізраїлі.

Висвітлюються досягнення ізраїльської національної системи музичної освіти, у якій вдало вирішуються проблеми музичного навчання та виховання. Досліджуються нові музично – педагогічні технології та методи такі, як «музичні дзеркала», «пластичне інтонування», «музичні пантоміми», «співи у потоці», «кросстільове» вокальне навчання та ін. Зазначені методи використовуються в музичній освіті студентів Єрусалимської академії музики і танцю, а також у вихованні дітей та юнацтва в дошкільних, загально освітніх та музичних закладах Ізраїлю.

Ключові слова: музична освіта, порівняльна педагогіка, педагогічні технології, методи музикального навчання, вокально-педагогічна технологія, вокальна методика.

Постановка проблеми. Музична освіта та виховання сьогодні посідає провідне місце у сфері культурних досягнень провідних країн світу. Це пояснюється тим, що ступінь розвитку будь-якої держави визначається її культурною обізнаністю та національною свідомістю.

На думку науковців, культурна обізнаність - це розуміння й повага до того, як ідеї та сенси у різних культурах творчо виражаються та передаються за допомогою різноманітних форм мистецтва та культури. Національна самосвідомість - це усвідомлення особистістю своєї належності до певної національної (етнічної) спільноти, сприйняття себе як носія національних цінностей, вироблених у процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти, самореалізації себе як суб'єкта соціальної дійсності. (Боришевський, 2000)

Важливі напрямками розвитку сучасної освіти в Україні відображено в законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про повну загальну середню освіту» (2019), Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Концепції нової української школи (2016) та інших законодавчих документах.

Система освіти в Ізраїлі регулюється низкою законів: «Про обов'язкову освіту» 1949 р., «Про державну освіту» 1953 р., «Про особливу освіту» 1988 р., «Про права учня» 2000 р.

Велике значення на сучасному етапі розвитку суспільства має порівняльна педагогіка, коли стрімко прискорюються темпи зростання та розширення міжкультурного обміну. Порівняльний аналіз освітньої діяльності різних країн, вивчення педаго-

гічного досвіду та впровадження нових педагогічних технологій матиме позитивний вплив у розвитку педагогічної науки і практики.

Вивчення позитивних досягнень систем освіти у різних країнах світу сприятиме взаємозбагаченню, вдосконаленню системи освіти та водночас збереженню національної культурно-освітньої ідентичності. Попри важливість наукових розробок у галузі музичної освіти та педагогіки, питання взаємозв'язків та взаємовпливу музичної освіти України та Ізраїлю залишається недостатньо розробленими.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення досліджень у галузі музичної педагогіки висвітлює багатогранні наукові підходи у різних країнах. Українські науковці роблять свій вагомий внесок у розвиток педагогічної думки. Наприклад, С. Сисоєва (2011) розглядає педагогічну технологію, як комплексну інтегративну систему; О. Москва, Н. Овчаренко, О. Самойленко, О. Чеботаренко (2020) відокремлюють із педагогічної технології вокально-педагогічну, та трактують її як інтегративну синергетичну систему. В. Антонюк (2007) ретельно досліджує питання вокальної педагогіки та навчання мистецтва сольного співу. Своєю чергою, ізраїльські педагоги створюють власні програми та технології музичної освіти. О. Кирилова (Kirilova, 2023) розробила авторську програму музичного виховання «музичні пантоміми», ґрунтуючись на дослідженнях Ж. П'яже (Piaget, 1969). Професор В. Коен (Cohen, 2018) створила метод «музичні дзеркала» активного слухання музики за «дзеркальною» кінетичною аналогією, що розвиває

і практично контролює процес сприйняття музики. Відома викладачка вокалу Л. Шанцер (Schanzer, 2003) розробила особливий метод розвитку та вдосконалення тіла, що безпосередньо впливає на підвищення вокальних та артистичних здібностей учнів. Спираючись на дослідження у галузі емоційного інтелекту (Bar-On, 2006), ми припускаємо, що розвиток предметної компетентності з мистецтва також сприяє розвитку емоційного інтелекту.

Мета статті – висвітлення позитивного досвіду та перспективних напрямків розвитку освітньої компаратистики у сфері музичної освіти в Україні та Ізраїлі конкретизується у завданнях щодо вивчення взаємовпливу української та ізраїльської освітніх систем та технологій, яке сприятиме взаємозбагаченню та збереженню національної культури й педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Становлення та розвиток державної системи музичного виховання в Ізраїлі розпочалося у 30-х роках 20-го століття, ще до створення держави Ізраїлю у 1948 р. Ініціатором впровадження музики у загальну освіту був відомий ізраїльський композитор Емануель Аміран, який наполягав, що головна мета – розвивати здібності та виховувати дитину за допомогою музики. Він зазначав, що будь-яка дитина може і повинна навчатися музики. Слід зауважити, що в сучасній державі Ізраїль кожній дитині надається можливість широко і вільно розвивати свої музикальні здібності, включаючи виконавство, створення музики, навчання музики поряд з іншими навчальними дисциплінами, а також розвивати та реалізовувати свої музичні інтереси.

Міністерством освіти Ізраїля розроблено навчальний план музичного навчання та виховання у загально освітній школі, який враховує зміни в основних концепціях світової освіти. Програма має на меті впровадження у навчальний процес нових методів освіти засобом збалансованості індивідуальної та групової форм навчання та створення спільної основи навчання для всіх учнів ізраїльської системи освіти.

Програма музичної освіти впроваджує якомога широкій спектр музичних культур і пропонує вчителям стандарти для усвідомленого вибору високоякісного та різноманітного репертуару. Вона пропонує спорідненість та єдність у напрямках освіти між музикою та іншими дисциплінами та підкреслює їх вплив на процеси викладання та навчання. У програмі підкреслюється той факт, що музика є практичною, динамічною та живою сферою, яка відчувається через інтенсивну діяльність у сферах прослуховування, виконання та творчості. Також, програма виховання та навчання стосується інтеграції технологій у галузі навчання музики. (Israel Ministry of Education. Musica)

Музично обдаровані діти в Ізраїлі починають свій шлях у музиці, відвідуючи консерваторії або

навчаючись у приватних викладачів. В консерваторіях музичні заняття проходять у двох напрямках: індивідуальні заняття з різноманітних музичних інструментів та вокалу; групові теоретичні заняття - розвиток слуху та теорія музики, музична література та слухання, хор, оркестр, ансамблі.

Консерваторія є професійним музичним навчальним закладом, підпорядкованим Міністерству освіти. Сьогодні консерваторії діють в різних містах Ізраїлю, таких як Єрусалим, Тель-Авів, Хайфа, Ашдод, Беер-Шева, Нетанія, Рішон Леціон, Петах-Тиква, Ейлат та інші. Вони вважаються невідокремною частиною музичної освіти в Ізраїлі та однією з освітньогромадських гілок муніципальної влади. За даними Міністерства освіти, в Ізраїлі існує 184 консерваторії в яких навчається понад 15 тисяч учнів.

Випускники консерваторій складають іспити на атестат зрілості з музики в обсязі 5 навчальних одиниць з теорії та 5 з вокалу чи будь-якого музичного інструменту. Крім викладацького складу та творчої навчальної атмосфери, ці заклади музичної освіти сприяють зміцненню освітнього середовища, яке дозволяє молодим музикантам зустрічатися з творчими колегами та популяризувати ізраїльську музику і творчість. Учні відвідують спеціальні семінари та майстер-класи, які проводять викладачі Академії музики та відомі виконавці, виступають як солісти та учасники ансамблів в Ізраїлі та за кордоном.

Взаємостосунки між педагогами та учнями будуються на демократичних засадах. Вчитель є радником для своїх учнів, а уроки проводяться у дусі співтворчості. Основна увага приділяється розвиткові індивідуальності дитини, враховуючи унікальність кожної особистості. Ізраїльські вчителі мають таку думку щодо вибору освітніх методів: «Немає поганої системи навчання – мають бути лише гарні цілі».

У рамках музичної освіти використовуються кілька підходів, спрямованих на навчання, виховання та розвитку учнів. Педагогічний процес ґрунтується на теоретичних доробках видатних педагогів (система Монтесорі, методи Уолдорфа). А також, містить ізраїльський підхід, який поєднує в собі методичні розробки та додає найважливіший – навчання музики із задоволенням. Важливим компонентом позитивної педагогіки є навчання із задоволенням, що мотивує займатися музикою та робить звичайні речі незвичайними. Групи «Musiceif» для дітей дошкільного віку існують у багатьох консерваторіях країни. У процесі навчання діти вчать хорového співу, гри по нотах, активному слуханню музики, знайомляться з музикою різних епох і стилів, а також навчаються правильно оцінювати мистецтво, що обов'язково вимагає особистої творчості дитини.

Численна кількість молодих музикантів удосконалюють свою майстерність у молодіжних

оркестрах та хорових колективах. Хор є основою культурного виховання, він створює музичний досвід для співака та слухача, служить соціальним центром навчання, акцентує увагу на естетиці, а у філософсько-мистецькому сенсі – на прекрасному та піднесеному.

Подальшу освіту можна здобути в Академії музики та танцю в Єрусалимі чи на музичному факультеті Тель-Авівського університету. Крім того, в Єрусалимській Академії та музичному центрі Мішкенот Шаананім організуються майстер-класи зірок світової музики для співаків, інструменталістів та камерних ансамблів.

Велику роль у культурно-просвітницькій роботі відіграє ізраїльська опера, яка пропонує програми, спеціально призначені для музичного виховання дітей. Наприклад, дитяче шоу «Звуки магії» (автор і редактор Ніца Саул), які призначені для дітей від 2 до 6 років. Кожна вистава спрямована на знайомство дітей із композитором, музичним стилем чи епохою. «Година дитячої опери» - програма, яка призначена для дітей віком від 5 до 10 років. Являє собою часові оперні костюмовані вистави з коментарями у виконанні співаків студії «Meitar Opera». Крім того, опера пропонує освітні програми, лекції та семінари для шкіл та дитячих садків. (Israel Philharmonic Orchestra, "The IPO for Kids")

У наш час у всіх розвинутих країнах світу приділяється велика увага безперервній освіті (lifelong learning). Підкреслюється важливість розвитку освітнього (загального та професійного) потенціалу особистості протягом усього життя, розбудовується система державних та громадських інститутів, відповідно до потреб особистості та суспільства. В ізраїльській системі освіти не має обмежень для людей дорослого віку. Майже у всіх великих містах існують відкриті університети, а у всіх фахових навчальних закладах є можливість навчатися без обмеження віку.

Наприклад, в Єрусалимі при підтримці муніципалітету було засновано унікальну музичну школу для дорослих «Золоті звуки». Ініціатором відкриття школи стала Шуля Баркат, яка у віці 70 років почала грати на фортепіано та досягла дивовижних успіхів у музичному виконавстві. Її приклад надихнув багато людей «золотого віку» до занять музики та танцями. В музичній школі для дорослих проводяться індивідуальні та групові заняття. Викладаються лекції з мистецтва та історії музики, учні відвідують концерти симфонічної музики та оперні вистави, беруть участь у фестивалях та концертах, разом їздять на екскурсії та празникують свята. Ця музична школа має велику привабливість не тільки з точки зору особистого освітнього розвитку, але з боку соціально активного життя людей старшого віку.

Музика вважається інструментом пізнання світу, невербальною та абстрактною міжнародною мовою. Вона займає центральне місце в житті

людей, у всіх культурах та у будь-якому віці, і його вплив на людську поведінку та досягнення учнів також відомий і доведений у дослідженнях факт. Предмети музичного та образотворчого мистецтва мають надзвичайний потенціал для розвитку творчої особистості, формування креативного мислення та розвитку емоційної сфери.

Наразі у багатьох країнах світу вже визначено, що мистецькі дисципліни це найкращий засіб розвинути в дітях творчі здібності, які необхідні в сучасному суспільстві. Високий рівень викладання музичного мистецтва має значний вплив на рівень сприйняття та усвідомлення інших предметів. Саме тому, в Європі, Америці та Ізраїлі учнів загальноосвітньої школи вчать грати на музичних інструментах не залежно від їх музичних здібностей.

В Ізраїлі цей проєкт має назву «Граюче місто» та запроваджено у всіх містах країни. Проєкт впровадив інспектор музики Міністерства освіти Офер Ториель. Під час створення проєкту автори спиралися на концепції відомих педагогів та музикантів: Карла Орфа, Золтана Кодая, Еміля Жак - Далькроза, Сузукі та ін. У рамках проєкту міністерство освіти фінансує музичні заняття для учнів шкіл, починаючи з третього класу упродовж всіх років навчання до старших класів. Школярі отримують груповий досвід навчання на різноманітних музичних інструментах, таких як: скрипка, духові, ударні інструменти та ін. Відповідно до вимог міністерства освіти, ці заняття внесені у розклад загальноосвітньої школи.

Основним принципом проєкту «Граюче місто» є думка, що немає немистецьких дітей, кожна дитина має співати, читати по нотах та грати на музичних інструментах. Головна концепція проєкту полягає в тому, що ніж, як дати дитині музичний інструмент, необхідно викликати у неї інтерес та емоційне ставлення до музики. Наданий проєкт має на меті надати змогу всім дітям познайомитися з музичним мистецтвом, навіть якщо в його родині не розуміють важливості музичної освіти чи не мають коштів на навчання. Таким чином, наданий проєкт допомагає згладити різницю в освітньому та економічному рівнях учнів.

Величезний виховний потенціал, втілений у музиці, сприяє інтелектуальному та емоційному розвитку особистості. Під час групових занять відбувається когнітивна, емоційна та психомоторна інтеграція, розвиток навичок групової взаємодії, покращення мікроклімату у колективі. Окрім цих цілей є ще одна важлива – профорієнтаційна, яка надає можливість виявити талановитих дітей та залучити їх до занять на фахових відділеннях загальноосвітніх шкіл (магамот) та у спеціалізованих музичних навчальних закладах – консерваторіях.

Учні отримують можливість вибрати один інструмент, який вони хотіли б вивчити під керівництвом професійних викладачів. Таким чином

створюються ансамблі духових та струнних інструментів, які з часом об'єднуються в оркестр. Репертуар налічує пісні та мелодії з добірки різних стилів – класичну та популярну музику з усього світу, єврейську та ізраїльську музику. Наприкінці року зазвичай влаштовуються святкове шоу у співпраці з усіма школами, які беруть участь у програмі «Граюче місто».

Різноманітність музичних програм та їх реалізації в Ізраїлі є основною тенденцією у розвитку музичної освіти. Педагогічні колективи та окремі вчителі мають право розробляти власні програми, враховуючи етнічну приналежність та інтелектуальний рівень своїх учнів, а також специфіку району та міста, в якій розташована школа. Демократичний устрій ізраїльського суспільства та освіти стимулює творчість та ініціативність музикантів – педагогів. Вчителі створюють програми, виходячи з власного досвіду та знань, творчо інтегрують елементи різних національних та закордонних систем музичної освіти.

Репатріація понад мільйона євреїв з колишнього Радянського Союзу на початку 1990-х років минулого сторіччя змінила соціальний фон та атмосферу музичного життя в Ізраїлі. Серед нових репатріантів приїхало багато професійних музикантів, у тому числі інструменталістів, співаків та вчителів музики, які мали значний вплив на формування нових симфонічних оркестрів та камерних музичних колективів. Музиканти - педагоги також привнесли новий погляд у систему освіти, викладання музики в загально освітніх школах та спеціальних музичних закладах.

Великої уваги заслуговує програма музичного виховання дошкільнят Олени Кирилової, яку вона багато років успішно викладає на педагогічних факультетах у коледжах Ізраїлю (Тель Ераз – Єрусалим, Мальтаб – Холон, Академічний коледж – Ашкелон).

«Музичні пантоміми» О. Кирилової для дітей раннього (з іврити - ніжнього) віку народилися з необхідності включення музики та руху, як найважливішої галузі розвитку дитячого організму та розумового здоров'я. Необхідність у русі гостро актуальна у дитячому віці та обґрунтована психологом Жаном Пьяже у його концепції розвитку інтелекту та теорії про сенсомоторний період розвитку дітей.

Ж. Пьяже довів прямий зв'язок між рухом та розумовим розвитком малюків. Його сенсомоторна теорія пояснює, що дитина осягає світ через п'ять органів почуттів та нескінченних рухів. Будь-яке обмеження рухової діяльності дитини саме у цей період - загрожує проблемами у розумовому розвитку та може серйозно ускладнити його навчання у школі надалі. (Piaget & Inhelder, 1969)

Педагогічна концепція О. Кирилової «Мікро з ефектом макро» це програма музичного виховання дітей дошкільного віку, що передбачає

сприйняття музики та музичну творчість через синтез різних видів мистецтв – музики, рухів та пластичного театру. А так само усвідомлення єдності макро та мікро світу, пізнання навколишнього світу через вивчення мікротем.

Інтелектуальний базис особистості складається саме у дошкільному віці і ця робота вихователя на перспективу маленької людини перебуває у фокусі її діяльності. Музика – головний помічник в оптимізації цього процесу. Малюки копіюють рухи тварин, фантазують на будь-які теми, пізнають та інтерпретують навколишній світ у рухах, міміці, пантомімі, імпровізують під музику, відчують характер музичної тканини. Наприклад, «Карнавал тварин» К. Сен Санса, «Завірюха» Л. Бетховена, «Політ джмеля» М. Римського - Корсакова, «Балет пташенят» М. Мусоргського та безліч музичних шедеврів з легкістю сприймаються малюками й формують область їх рухів, емоцій, розумової сфери.

Вихователь обирає тему та розкриває її через різні види діяльності. Наприклад, тема: «Птахи» включає розповідь про птахів, музичний вихователь використовує рухи рук, подібне до птахів під музику К. Сен-Санса. Так само використовується слухання співу птахів у записі, розфарбовування пташок та класифікація їх за кольорами, різногосий пташиний хор передається за допомогою звучання дзвіночків. В результаті маленька тема поглиблюється, розширюється і через різні види діяльності дозволяє усвідомлено сприймати голоси природи через звуки музики, виховує музичний смак, через мікро тему формує уявлення про макросвіт. (Kirilova, 2023)

Вибір тем пов'язаний з 12 ізраїльськими святами (Рош а-шана, Ханука, Пурім, Песах, Шавуот тощо). Так само, у програмі представлені такі теми, як «Пори року», «Світ навколо мене», «Тварини», «Форма і колір», «Властивості предметів», «Я і моє тіло» тощо. Для всієї різноманітності перерахованих тем підібрано відповідний музичний матеріал у вигляді коротких відео сюжетів та музичних фрагментів.

Інноваційна педагогічна технологія О. Кирилової полягає у використанні різних видів творчої діяльності в музичному вихованні та розвитку дітей. Основними напрямками креативного підходу є поєднання музики та співу з літературою (вірші та оповідання), слухання музики з рухом (танець, пластичне інтонування, музичні пантоміми), музики та живопису (малювання, ліплення, аплікація), музики та дидактичних ігор.

Серед навчальних закладів, які готують педагогів - музикантів в Ізраїлі: Lewinsky College, Kibbutzim Seminar, Rimon, Tel Aviv University, Jerusalem Academia of music and Dance тощо. В одному з них - Єрусалимській академії музики і танцю,- професорка Вероніка Коен розробила та запровадила авторську програму, яку успішно

практикує на факультеті підготовки учителів музичного мистецтва.

Ізраїльська система музичної освіти базується на вивченні та впровадженні передових вітчизняних ідей й методик, а також закордонних музично – педагогічних технологій, апробованих в інших країнах. Система музичного навчання ґрунтується на принципі плюралізму, що дозволяє викладачам мати свободу творчості у викладанні музики.

Світова та, зокрема, ізраїльська система музичної освіти зосереджена на розв'язанні різноманітних педагогічних проблем. Одним із творчих напрямків у цьому процесі є організація активного сприйняття музики. Загальні цілі музичного навчання полягають у вихованні та розвитку природних музичних здібностей учнів через прослуховування творів, розвиток умінь описувати та ілюструвати музику різними засобами: графічним малюнком, словесним описом, нотним записом; поглиблення розуміння музики через опанування систематичних понять і розвиток слуху на різноманітному репертуарі.

Самобутнім досягненням у цьому напрямку є метод активного слухання музики за «дзеркальною» кінетичною аналогією, коли прості рухи тіла відображають когнітивні та емоційні реакції мозку, яку розробила В. Коен. Надана навчальна програма фокусується на когнітивних та емоційних процесах, за допомогою яких людський розум організовує музичні звуки в жести. На відміну від інших навчальних програм, котрі зосереджуються на інтелектуальних основах музики (мелодія, гармонія, ритм, висота, фактура), ця програма фокусується на когнітивній та емоційній діяльності розуму, оскільки він обробляє різні акустичні явища та перетворює звуки на музику. (Коен, 2018)

Слід зазначити, що ідея поєднання музики й руху не є новою. Принцип поєднання музики з різними видами творчості та ритмічними рухами закладено у системі музичного виховання Е. Жак – Далькроза, а також у системі відомого австрійського педагога К. Орфа. Однак глибина і змістовність музичного «дизайну руху», впроваджена В. Коен, дійсно вражає, бо рух втілюється не як ілюстрація, а як саме музика у «паралельному» й активному способі відображення.

Запропонований метод розв'язує важливу проблему в музичній педагогіці: активізування усвідомлення та сприйняття музики. Коли в учнівській аудиторії відбувається прослуховування музики, - результати цього процесу незримі, тому непідконтрольні педагогу. В. Коен стверджує, що основний засіб реалізації цих завдань - супроводжувати музику рухом за принципом «дзеркала», тобто відображати конкретний зміст та розвиток музики у відповідному русі. Головний принцип цієї діяльності полягає в тому, щоб рухи відповідали характеру музики.

Метод «музичні дзеркала» розвиває і практично контролює процес сприйняття музики у всіх її нюансах, включаючи драматургію, жанрові особливості, форму та поєднання різних засобів художньої виразності. Застосування методу, розробленого В. Коен, спрямовано на творчий розвиток студентів та демонструє його ефективність з точки зору підвищення їхнього професійного та особистісного розвитку. Креативним підходом В. Коен є, наприклад, використання кольорових стрічок, які прикріплені до рук. Візуально вони подовжують і «продовжують» довжину рук, надаючи можливість різноманітності руху, зробити їх більш гнучкими та виразними.

На новітньому етапі розвитку педагогічної думки з'явилося нове поняття педагогічної технології, яке відрізняється від розуміння методики та тлумачиться у ширшому сенсі. З точки зору С. Сисоєвої педагогічна технологія це комплексна інтегративна система, яка охоплює операції та дії, що забезпечують педагогічне цілевизначення, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань тих, хто навчається, передбачені цілями навчання. (Сисоєва, 2011, с. 148)

В останні роки у музичній педагогіці з'явилося нове поняття «вокально-педагогічна технологія», що передбачає поєднання педагогічної та вокальної технології в єдине ціле. Вокально – педагогічні технології набувають все більшого значення у зв'язку з модернізацією змісту мистецької освіти, зростання технологічної компетентності, збільшення технічних можливостей, а також зміною середовища навчання з offline на online.

Сучасні науковиці О. Москва, Н. Овчаренко, О. Самойленко, О. Чеботаренко розглядають вокально-педагогічну технологію, як інтегративну синергетичну систему, яка охоплює змістову та процесуально-операційну складові, що забезпечують досягнення мети та результату вокального навчання, розвитку, виховання (студентів, слухачів курсів підвищення кваліфікації тощо). (Ovcharenko, Samoilenko, Moskva, Chebotarenko, 2020, с. 117)

Дослідження сучасних педагогів - музикантів та науковців зосереджені на нових інноваційних технологіях навчання співу, особливо для опанування основ техніки співу та виконавства; інформаційно - комп'ютерних технологіях для кращого навчання вокалу та використання вчителями музичного мистецтва звукопідсилювальної апаратури; технологіям збереження співацького голосу.

Питаннями постановки та розвитку співацького голосу в Ізраїлі займалися відомі педагоги Йосі Блумберг, Рахель Шулова, Лола Шанцер та ін.

Особистої уваги варта вокально – педагогічна концепція Лоли Шанцер полягає в тому, що голос - це невіднімана складова тіла. У своїй книзі «Голос – це я» Л. Шанцер висвітлює розвиток співацького

голосу з точки зору побудови тіла та м'язів, його зовнішніх та внутрішніх аспектів. Велика увага приділяється співацькому апарату та вправам для тіла, щелепи, язика, губ, очей тощо. Розглядаються особливості розмовного та співацького голосу, аналізується фонетика, характерна для європейських мов та івриту, даються вправи на дикцію (на кожну літеру алфавіту), наголошується увага щодо збереження співацького голосу.

Вокально-педагогічна концепція Л. Шанцер ґрунтується на творчому та нестандартному підході у визначенні поняття «голос»: «Наше тіло, наші здібності та наші думки - це наше життя. Високий художній професіоналізм – це здатність тіла. А отже, що таке голос? Мій голос – це я, я – моє тіло, моє тіло – це мої можливості, а мої можливості – це моя думка і моя воля». (Schanzer, 2003, с. 25)

Результати та їх обговорення. Аналіз наукової літератури, вивчення досвіду науковців щодо нових освітніх технологій та практичний досвід надають можливість висловити власні міркування щодо вокально-педагогічної технології навчання співу.

Ми згодні з точкою зору доктора культурології В. Антонюк (2007), що «мистецтво сольного співу становить вид музичного виконавства, заснований на майстерності володіння співацьким голосом». (с. 6)

На нашу думку, співацький голос – це унікальний природний інструмент, який поєднує духовний початок та фізичне тіло. В корпусі людини саме знаходиться цей музичний інструмент. Духовний початок об'єднують поняття, які також важливі для співу: дихання, дух, душевність. Без дихання не можливий спів, душевне та одухотворене виконання твору впливає на душі людей, укріплює дух та очищує душу (катарсис). Душа є синтезом духовних та фізичних проявів людини, єдністю духу й тіла.

Вокальний голос настільки ж унікальний, як відбитки пальців чи сітківка ока. Хоча немає можливості побачити чи потримати в руках, його вплив на людську свідомість та емоції безперечний. Вокальний голос є яскравим прикладом матеріалізації думок, бо він налаштовується за допомогою уяви співака і його внутрішніх відчуттів та транслюється у світ із простору души.

В Ізраїлі предмет «Постановка голосу» має назву «Розкриття голосу» (пітуах коль). Таке тлумачення вокалу більш висвітлює сутність предмета, а метод «природного звучання», на нашу думку, є ефективним засобом навчання співу. У процесі вокального розвитку та навчання студенти отримують розуміння процесів звукоутворення та звуковидобування, опановують вокальною технікою, усвідомлюють специфіку вокального мистецтва, а головне – вчать вільно та упевнено володіти співочим голосом. Для досягнення цих цілей ми використовуємо метод «співу у потоці».

Змістом музики є художньо - інтонаційні образи, які втілюються за допомогою емоцій, почуттів та настроїв та транслюються від композитора слухачу через індивідуальність та виразність виконавця. Здатність емоційно реагувати на музику та співпереживати вкладеному в ній смислу, пов'язано із загальними емоційними характеристиками людини, зокрема її співчутливістю на переживання іншої людини. Емоційний відгук на музику визначається індивідуальним життєвим та музичним досвідом людини й передбачає активність суб'єкта сприйняття, в тому числі активність художньої уяви.

Наприкінці 20 століття у науці з'явилося нове поняття - емоційний інтелект. П. Салауей та Дж. Мейер визначили емоційний інтелект, як здатність сприймати та розуміти прояв особистості, виражене в емоціях, управляти емоціями на основі інтелектуальних процесів, які сприяють емоційному й інтелектуальному зростанню особистості. Ізраїльський психолог Реувен Бар-Он вважається сьогодні одним із провідних теоретиків та дослідників у галузі емоційного інтелекту. (Bar-On, 2006)

Розвиток предметної компетентності з мистецтва сприяє розвитку емоційного інтелекту. Іншими словами, допомагає розвинути здатність розуміти власні емоції та емоції інших людей, знаходити способи управління емоціями. Емоційний інтелект можна розвинути лише завдяки систематичним заняттям мистецтвом співу. Студенти опановують вокальною технікою, специфічною мовою вокального мистецтва та оволодівають засобами творчого самовираження через художньо-творчу діяльність, розвивають здатність до інтерпретації творів мистецтва.

Задля розвитку цих властивостей у вокальному класі ми використовуємо метод емоційного тренінгу, спрямований на поживлення емоційних станів. Водночас практикуємо вправи, які можна виконувати з певним емоційним забарвленням, а також пропонуємо виконувати твори згідно з тим чи іншим настроєм або переживанням. Цей метод містить у собі розвиток емоційної сприйнятливості та чуйності, запам'ятовування та поживлення внутрішніх емоційних станів, настроїв, переживань, моделювання емоційних станів (радість, сум, гнів, страх та ін.).

Мова тіла: рухи, міміка, жести мають велике значення у комунікації, а особливо під час публічних виступів. Абсолютно точний критерій професіоналізму вокаліста, на нашу думку, - це рух. Перефразовуючи відомий вислів, можна зауважити: «Покажи, як ти рухаєшся і я скажу, як ти співаєш».

Емоції мають сильний вплив на моторну сферу. Вони постійно виражаються у міміці, рухах та мові. Здатність вільно і природно співати безпосередньо пов'язана зі здатністю вільно рухатися. Однак,

через вплив цивілізації та відокремленню людини від природи, людство втратило здатність рухатися так само вільно, як тварини. Ця нестача свободи відбивається на голосових зв'язках та вокалі. Тому необхідно докладати зусиль, щоб подолати скутість та напруженості тіла.

Свобода руху людини корелює з її свободою, як виконавця. Повна свобода тіла веде до свободи голосу. Музика – це вид мистецтва, який розвивається у часі, тому під час співу треба та необхідно рухатися. Рухи дозволяють фізично відчувати динаміку у розвитку музичного твору та стають ефективним засобом для звільнення від скутості співацького голосу. Для цього ми використовуємо методи «пластичного інтонування» та «тілесно-орієнтованої психотерапії». Рух, міміка та жести, – мова тіла, дуже важливі для музичної комунікації. Саме тому артистичні рухи під час співу надають виразності, переконливості, емоційності та щирості у виконанні вокального твору.

Опанування мистецтвом співу неможливе без опанування вокальним репертуаром та вивчення найкращих зразків вокальної музики. Практичний досвід викладання у вокальному класі підтверджує, що метод «кросстильового» навчання співу є ефективним. Виконання творів європейськими мовами дає можливість осягти розмаїття мовних барв, відчувати красу та фонетику мови, зрозуміти специфіку виконання, покращити вимов та познайомитись зі співочими культурами та вокальними творами різних країн. Окрім європейських мов на заняття у вокальному класі ми використовуємо іврит і їдиш, які є невіддільною частиною національної єврейської культури.

Жанрове різноманіття має важливе значення для професійної компетентності. Згідно з вимогами міністерства освіти Ізраїля, у процесі у розвитку вокальної культури та вокальних здібностей, студенти повинні опанувати музичні твори таких напрямків: музика бароко, класика, романтика, ізраїльська та сучасна музика 20 - 21 сторіччя.

Під час навчання вокалу студенти мають можливість освоїти різні техніки співу з використанням сучасних технічних засобів. Звукопідсилювальні пристрої посилюють резонанс, додають лункості та об'єму звучання, підкреслюють забарвлення тембру співака. Використання мікрофона передбачає розвиток слухового самоконтролю, як під час навчання, так і під час публічного виступу. Студенти вчать знаходити баланс між голосом та акомпанементом, опановують навички співу у «живому» супроводі з концертмейстером, оркестром або під фонограму (playback). На нашу думку, мікрофон варто використовувати лише після того, як студент опанує основи вокальної техніки. Мікрофон не покращує голос, він тільки робить його голоснішим.

Важливим етапом у професійному зростанні співака є відео та звукозапис. Це розвиває ну-

трішній та зовнішній самоконтроль, вчить чути та слухати власний спів зі сторони, контролювати та спостерігати за собою, аналізувати досягнення та виправляти помилки, – дає об'єктивну оцінку власному виконанню, мотивує на досягнення та успіхи в опануванні вокальним мистецтвом.

Важливою частиною в опануванні мистецтвом співу є набуття впевненості у собі та зміцнення навичок публічних виступів на конкурсах, фестивалях, концертах та у музичних виставах. Акторська діяльність вимагає студентів широти уявлень та швидкості реакції, емоційності та щирості виконання, уміння інтуїтивно адаптувати сценічну поведінку до ролі. Тому, успішне навчання та виховання співаків ми поєднуємо з участю у музичних виставах таких, як «Скрипаль на даху», «Де живуть пісні», «Cherchez la femme» тощо.

На нашу думку, важливою складовою музичного навчання та виховання є використання методів позитивної педагогіки. Це стратегія посилення сильних сторін особливості, яка фокусується на результатах та досягненнях, пошуку у розв'язанні проблем і розробці алгоритмів, для виходу зі складних ситуацій. Дієвим методом музичної освіти є метод співтворчості з учнем та навчання співу із задоволенням. Найкращі результати дає використання дієвого методу «зеленої ручки», коли зеленим підкреслюються досягнення, замість червоним – помилки.

Практичне застосування авторської вокально – педагогічної технології доводить, що вона підходить для всіх типів голосів, класичного та естрадного напрямку. А також для дитячої музичної освіти й навчання студентів та учнів будь якого віку. В цьому сенсі надану педагогічну технологію можна вважати універсальною.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Система музичної освіти в Ізраїлі має великий розвивальний потенціал та відповідає сучасним принципам педагогіки. На основі здобутків музичної педагогіки, яка розвиває та узагальнює багаторічний досвід на нових організаційно-педагогічних та виховних принципах, ізраїльська система музичної освіти та виховання збагачується новими технологіями та методами.

Демократичний характер ізраїльського суспільства впливає на систему освіти. Важливою складовою у процесі навчання є використання методів позитивної педагогіки, співпраця та співтворчість педагога із учнями, можливість вчителя вибирати програму навчання з широкого спектра, пропонованого Міністерством освіти та розробляти власні програми.

Основною метою музичної освіти та виховання є занурення у світ музики. Важливою формою музичного навчання є активне сприйняття музики та виконавство. Однією з найкращих форм музичного навчання та виховання дітей є здатність

співати, музикувати та грати на музичних інструментах. Розвиток предметної компетентності з мистецтва сприяє розвитку емоційного інтелекту. Музика – це доступний та високоефективний засіб самореалізації особистості, який успішно використовується в системі ізраїльської освіти.

Практика показує, що новітні методи: «музичні дзеркала», «музичні пантоміми», «співи у потоці», «кросстильове» вокальне навчання, «пластичне інтонування», «тілесно-орієнтована психотерапія», «емоційний тренінг» тощо, дають плідні результати. Запропонована вокально - педагогічна технологія з успіхом використовується у підготовці педагогічних кадрів та в системі музичного навчання та виховання дітей в Ізраїлі.

Наразі існує необхідність модернізації мистецької освіти та врахування специфіки сучасного навчання. Вивчення позитивного досвіду у галузі освіти дітей та дорослих є перспективним напрямком розвитку педагогічної компаративістики, взаємовплив освітніх систем України та Ізраїлю сприяє взаємозбагаченню та водночас збереженню національної культурно-освітньої ідентифікації.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонюк, В. Г. (2007). Вокальна педагогіка (сольний спів). Київ. Віпол.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25.
- Боришевський, М.И. (2000) Національна самосвідомість у громадському становленні особистості. Київ. Беркут.
- Elena Kirilova ירפי (2023, 30 апреля). [Video]. You tube <https://www.youtube.com/watch?v=ldGmBb3z0TA&t=6s>
- Israel Ministry of Education. Musica: Tochnit Limudim LebBeyt HaSefer HaYesody <https://meyda.education.gov.il/files/Curriculum/music1-6.pdf>
- Israel Philharmonic Orchestra, "The IPO for Kids" <https://www.ipoc.co.il/en/the-childrens-philharmonic/>
- Методика «Музыкальные зеркала» - Проф. Вероника Коэн (2018, 11 июня). [Video]. You tube <https://www.youtube.com/watch?v=I0ZkBOsdr7U&t=2s>
- Ovcharenko, N., Samoilenko, O., Moskva, O. & Chebotarenko, O. (2020) Innovative Technologies in Vocal Training: Technological Culture Formation of Future Musical Art Teachers. 9 (3), 115-126. DOI: 10.7596/taksad.v9i3.2729
- Piaget, J. & Inhelder, B. (1969) *The Psychology of the child*. Basic Books, New York.
- Сисоєва, С. О. (2011) Інтерактивні технології навчання дорослих. Київ. ЕКМО.
- Schanzer, L. (2003). *My voice is me*. Tel – Aviv. Hellinger Initiatives. [Hebrew]

Music education in Israel: historical, theoretical and methodical aspects

Svitlana Ivanivna Bendikova

Voice Teacher

Jerusalem Academy of Music and Dance,
Postgraduate Student

Kryvyi Rih State Pedagogical University

ORCID: 0000-0002-7783-9301

Musical art is of great importance, as it is aimed at the formation of human personality, feelings, emotions and aesthetic consciousness. Music provides significant opportunities for cultural diplomacy, interaction between countries and peoples in the field of culture, art and education. Therefore, it becomes important to study new models of pedagogical experience in Ukraine and Israel, in order to introduce them into the educational process of both countries.

The article is devoted to the analysis of the problems of musical education and training in Israel. The historical prerequisites of the formation and development of the state education system, the foundations of the theory and practice of musical education and training in Israel are considered.

The achievements of the Israeli national system of music education, which successfully solve the problems of music education and training, are highlighted. New musical and pedagogical technologies and methods such as "musical mirrors", "plastic intonation", "musical pantomimes", "singing in the flow", "cross-style" vocal training, etc. have been studied. These methods are used in the musical education of students at the Jerusalem Academy of Music and Dance, as well as in the childhood and youth education at preschools, general educational and musical institutions of Israel.

Key words: music education, comparative pedagogy, pedagogical technologies, methods of music education, vocal - pedagogical technology, vocal technique.